

**Dalīšanās pieredzē par maģistra darba tēmu «Vārdu
krājuma paplašināšana sākumskolas skolēniem ar GAT
un VSNA»**

**Škrjaba Veneranda
RPIC skolotāja**

Pētījuma problēma. Skolēniem ar garīgās attīstības traucējumiem un valodas sistēmas nepietiekamu attīstību sākumskolā **vārdu krājums ir nabadzīgs**, ietver lielākoties darbības vārdus, lietvārdus un palīgvārdus, bieži ir arī izrunas u.c. **ar valodu un runu saistīti traucējumi.** Minētās aktualitātes ietekmējušas maģistra darba tēmas izvēli.

Pētījuma objekts: vārdu krājuma paplašināšana sākumskolas skolēniem ar garīgās attīstības traucējumiem un valodas sistēmas nepietiekamu attīstību.

Pētījuma priekšmets: autores izstrādātā materiāla pielietojums vārdu krājuma paplašināšanā sākumskolas skolēniem ar garīgās attīstības traucējumiem un valodas sistēmas nepietiekamu attīstību.

Pētījuma mērķis: teorētiski un praktiski izpētīt vārdu krājuma paplašināšanas iespējas, izstrādāt un aprobēt materiālu vārdu krājuma paplašināšanai sākumskolas skolēniem ar garīgās attīstības traucējumiem un valodas sistēmas nepietiekamu attīstību.

Pētījuma uzdevumi:

- **Atlasīt un analizēt atbilstošu literatūru** par sākumskolas skolēnu ar garīgās attīstības traucējumiem un valodas sistēmas nepietiekamas attīstības attīstību un tās īpatnībām.
- **Raksturot skolēnu ar garīgās attīstības traucējumiem vārdu krājumu, izpētīt to dinamikā.**
- **Izpētīt nepieciešamās metodes** vārdu krājuma paplašināšanai sākumskolas skolēniem ar garīgās attīstības traucējumiem un valodas sistēmas nepietiekamu attīstību.
- **Izstrādāt un aprobēt materiālu** vārdu krājuma paplašināšanai.
- **Veikt iegūto datu analīzi, izdarīt secinājumus.**

Pētījuma bāze: pētījumā **piedalās** pamatskolas-attīstības centra **8 sākumskolas skolēni** ar garīgās attīstības traucējumiem un valodas sistēmas nepietiekamu attīstību, skolēnu vecāki, logopēdi, sākumskolas skolotāji.

Visi skolēni apgūst zināšanas pēc Speciālās pamatizglītības programmas izglītojamiem ar GAT (izglītības programmas kods 21015811). LR Ministru kabineta noteikumi Nr.709 paredz kritērijus pedagoģiski medicīnisko komisiju atzinumu sniegšanai (16.10.2012).

Visiem astoņiem **skolēniem ir arī jauktie attīstības traucējumi.**

Mācības notiek ievērojot katra skolēna attīstības līmeni, spējas un veselības stāvokli.

SHEMATISKS PĒTĪJUMA MODELIS

Zinātniski teorētiskās literatūras analīze

Skolēnu izpēte

Vecāku un pedagogu anketēšana

Pedagoģiskais novērojums:

Ievadvērtēšana

Noslēguma
vērtēšana

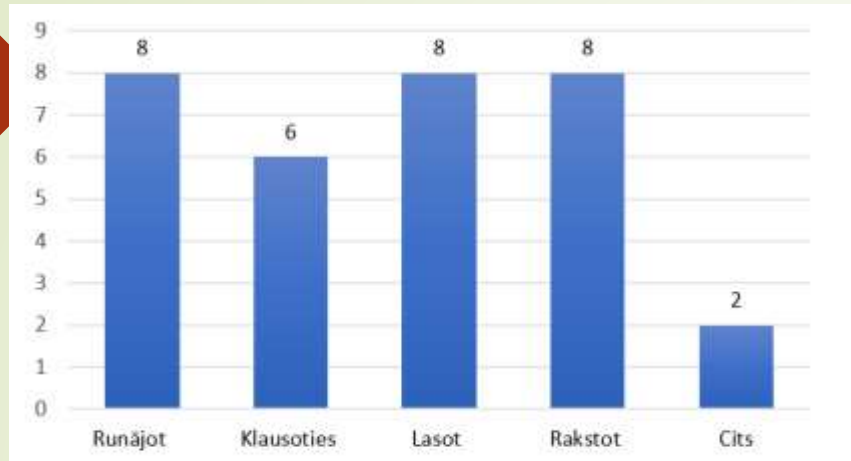
Autores izstrādātais
metodiskais materiāls

Pētījumā iegūto rezultātu apstrāde un izvērtēšana

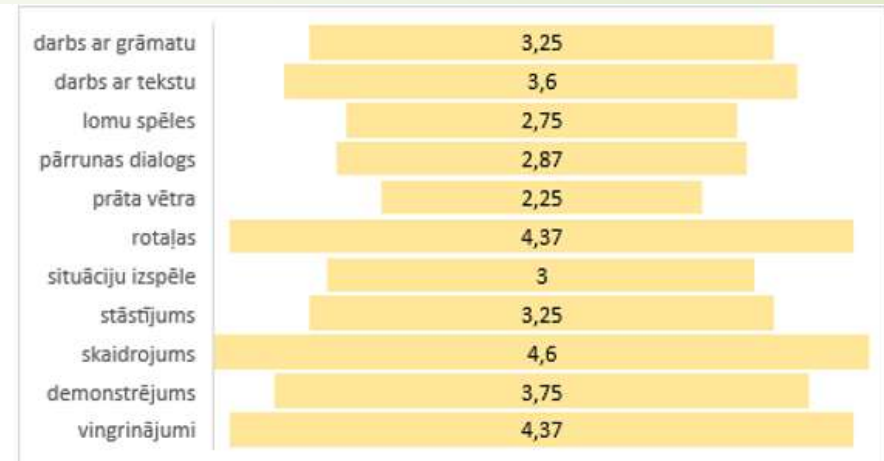
Skolēnu raksturojums

<p>Jānis - 11 gadi, mācās 4.klasē</p>	<p>GAT, VSNA</p>	<p><i>Dzemdību trauma, epilepsija, kustību koordināciju traucējumi, cerebrālā trieka, enurēze, sāka runāt no 4,5 gadu vecuma, redze un dzirde ir normas robežās. Mātei grūtniecība noritēja ar sarežģījumiem.</i></p>	<p>Skolēns aug nepilnā ģimenē. Mammai ir vienīgais dēls. Vāji attīstīta sīkā pirkstu motorika, rokas ir paralizētas. Uzmanība nenoturīga, koncentrēšanās spējas minimālas, nepieciešams uzmuntrinājums, motivācija. Lielu darbu veic mamma. Skolēns runā daudz un kļūdaini, tāpēc ne vienmēr viņu var saprast. Vārdu krājums atbilst vecumposmam. Sarunvalodā praktiski nelieto īpašības vārdus, prievārdus. Jauc vārda dzimti, skaitli, locījumu. Grūtības sagādā izpildīt artikulācijas vingrinājumus. Runā monotoni, neskatās acīs. Ir nepieciešamas logopēda konsultācijas un individuālais darbs. Skolēns nespēj patstāvīgi apģērbties, aizpogāties, problēmas ir arī ar ēšanu.</p>
--	------------------	---	--

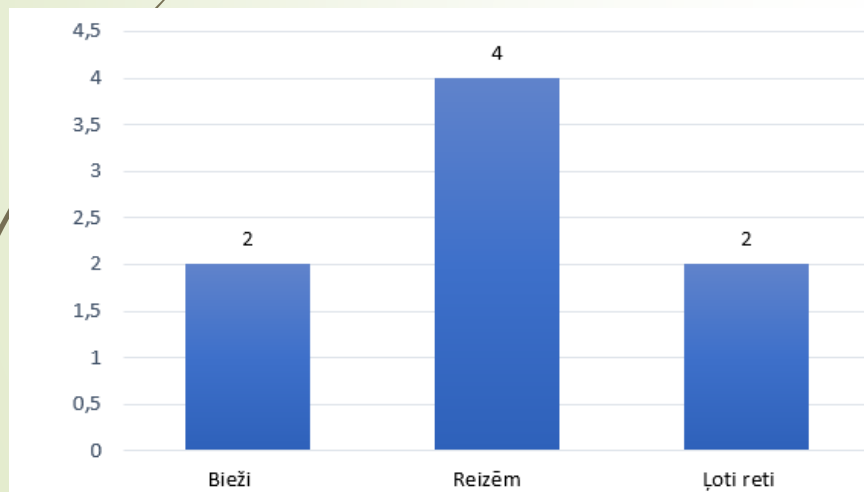
Vecāku un pedagogu viedokļi

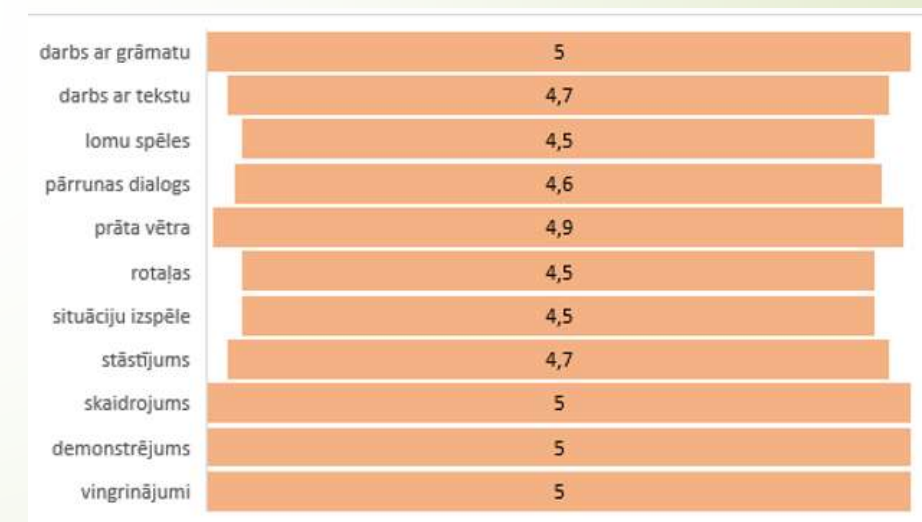
3.5. attēls. Vecāku viedoklis par to, kā vislabāk apgūt valodu

Vecāku viedoklis par atbilstošākajām metodēm vārdu krājuma paplašināšanai

3.8. attēls. Cik bieži apkārtējie nesaprot skolēnu teikto

Pedagogu viedoklis par atbilstošākajām metodēm vārdu krājuma paplašināšanai

Ievadvērtēšanas/ noslēguma vērtēšanas uzdevumi

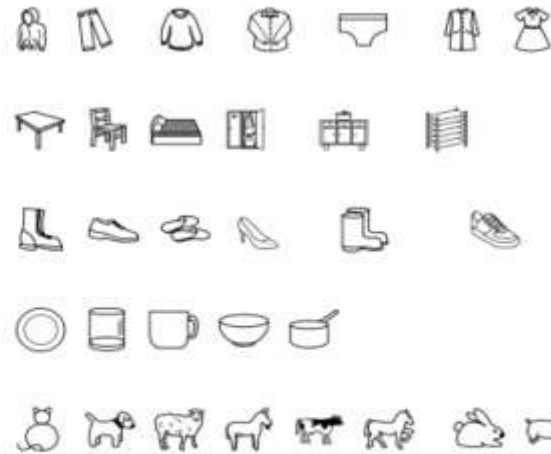
UZDEVUMI VĀRDU KRĀJUMA PĀRBAUDEI (pēc S.Tūbeles un J.Lūses)

Skolēns _____

Diagnoze _____

	Ievadvērtēšana			Noslēguma vērtēšana		
	Jā	Nē	Daļēji	Jā	Nē	Daļēji
Nosauc priekšmetus un spēj pateikt vispārinošo vārdu (katram skolēnam tika piedāvātas attēlu kartītes, kurās viņiem jānosauc dažādus apģērbus, mēbeles, virtuves piederumus, apavus, mājdzīvniekus u.c.)						
Nosauc darbību (skolēniem pēc dotajiem attēliem jānosauc darbības vārdus)						
Nosauc īpašības (skolēniem pēc dotajiem attēliem jānosauc īpašības vārdus)						
Nosauc priekšmetus pēc apraksta						
Nosauc veselo pēc daļas						
Pēc dotajiem vārdiem atrod sinonīmus						
Pēc dotajiem vārdiem atrod antonīmus (jāsavieno pretstati)						
Stāsta par attēlu: 1.Veido secīgu stāstījumu, 2. Izmanto vjk. papl. tejk. vjk. nepapl. tejk. salikt tejk.						
Lietvārdiem pievieno piemērotu īpašības vārdu						
Apraksta attēlu lietojot piemērotu īpašības vārdu: 1.Veido secīgu stāstījumu, 2. Izmanto vjk. papl. tejk. vjk. nepapl. tejk. salikt tejk.						

1. Nosaukt priekšmetus un pateikt vispārinošo vārdu

2. Darbības nosaukšana (skolēniem pēc dotajiem attēliem jānosauc darbības vārdus)

5. Pēc daļas nosaukt veselo

	Skolēns:	
	Ievadvērtēšana	Noslēguma vērtēšana
Kam ir spārni, kājas, knābis?		
Kam ir aste, ausis, ūsas?		
Kas ir apaļš, sarkans, sulīgs?		
Kas ir dzeltens, skābs?		
Kam ir rokas, kājas, galva?		
Kas ir četrkantīgs, brūns, četrām kājām?		

Izstrādātais metodiskais materiāls

(2019.gada septembris – 2020.gada februāris)

Mērķis: **veicināt** sākumskolas skolēniem ar garīgās attīstības traucējumiem un valodas sistēmas nepietiekamu attīstību **vārdu krājuma paplašināšanu**.

*Pamatojoties uz autores pētījumiem uzdevumi tika veidoti, lai aptvertu **četras pakāpeniskas darbības** vārdu krājuma paplašināšanai: klausoties (uztverot jaunus vārdus), pašam runājot (aktivizējot, nostiprinot vārdus runā), lasot (uztverot jaunus vārdus), rakstot (aktivizējot, nostiprinot jaunus vārdus).*

Tika izdalīti **četri galvenie uzdevumi** vārdu krājuma paplašināšanā:

Pirmkārt, vārdu krājuma paplašināšana ar jauniem vārdiem.

Otrkārt, vārdu krājuma konsolidācija un pilnveidošana.

Treškārt, vārdu krājuma aktivizēšana.

Ceturtkārt, no skolēnu runas neliterāru vārdu izslēgšana (slengs, dialekts, vietvārds).

Darba autore piedāvā mācību materiāla pielietošanā izmantot sekojošas Izglītības satura un eksaminācijas centra apkopotās mācību metodes: **darbs ar grāmatu, darbs ar tekstu, lomu spēles, pārrunas, dialogs, prāta vētra, rotaļas, situāciju izspēle, stāstījums, skaidrojums, demonstrējums, rakstveida un mutvārdu vingrinājumi.**

Izstrādāto nodarbību saturam ir **ieteicošs raksturs**, kur iekļautos uzdevumus, pamatojoties uz nodarbībai izvirzītajiem mērķiem **var papildināt vai samazināt.**

Izstrādāto nodarbību īstenošanas **laiks var būt dažāds**, tas neaprobežojas ar vienu mācību stundu, nodarbības var atkārtoties, var arī vienai un tai pašai nodarbībai pievienoti citi uzdevumi.

Nodarbības savā starpā ir **saistītas**, taču logopēds pēc nepieciešamības **var nodarbības apvienot un miksēt** savā starpā, kā arī **papildināt** ar citām skolēniem saistošām tēmām.

6.nodarbība - „Profesijas”

Mērķis: Bagātināt vārdu krājumu par profesijām.

Nodarbības uzdevumi:

- Paplašināt vārdu krājumu.
- Veicināt prasmi veidot vienkāršus teikumus.
- Mācīties patstāvīgi atpazīt profesijas, nosaukt tās.
- Aktivizēt uzmanību, domāšanu, atmiņu.

Nodarbības sākumā logopēds izvēlas vairākus artikulācijas aparāta/sīko pirkstu motorikas attīstīšanas vingrinājumus no E. Apšas “Mēlītes kārtis”, I. Miltiņas “Skaņu izrunas traucējumi”, A. Buičidas “Mācīsimies kopā”, S. Tūbeles “Valodas traucējumu novērtēšana” grāmatām.

Nodarbības gaita: Logopēds sasveicinās ar skolēniem. Logopēds jautā skolēniem, lai pastāsta, kāda ir viņu vecāku profesija. Katrs skolēns stāsta ko dara viņa mamma, un ko dara tētis.

Pārrunājot dažādas profesijas, logopēds skolēniem parāda profesiju attēlus, un skolēni apskatot attēlus atbild uz jautājumiem par profesijām, un uzraksta burtnīcās nosaukto profesiju nosaukumus

Avots: <https://www.bing.com/images/search?view=detail&ccid=HT4C%2Bk4&id=C2D8D08903895476360BEAA4F65106AAE851D2B&thid=OIP.HT4D-4468cQNTFvWAdGGQHtGiu&mediaurl=https%3A%2F%2Fwww.colourbox.com%2Fpreview%2F8763849-professions.jpg&expb=726&expw=306&q=profesija&simid=608935719425101651&selectindex=1&ajshid=0&vi=0&sim=>

Dinamiskā pauze: Skolēni stāv kājās, logopēds sauc darbības ar profesijām, ja logopēda teiktais neatbilst patiesībai, tad skolēni tupstas, ja atbilst tad sasit plaukstas. Piemēram, zobārsts remontē mašīnas (skolēni tupstas un izlabo logopēda sacīto – zobārsts labo zobus), pastnieks ved avīzes (skolēni sasit plaukstas).

Skolēniem izdala attēlus, tiem ir jāizlasa rakstītais, jāatbild uz dotajiem jautājumiem.

Ainārs krāso sienu.

Ainārs strādā par _____

Pēterim rokās ir dakšas.

Pēteris strādā par _____

Kristapam patīk zīmēt.

Kristaps strādā par _____

Jaunietis nodarbojas ar sportu.

Jaunietis strādā par _____

Brālis ārstē cilvēkus.

Brālis strādā par _____

Raitis dzēš ugunsgrēkus.

Raitis strādā par _____

Kārlis piegādā vēstules.

Kārlis strādā par _____

Bruno skalda malku.

Bruno strādā par _____

Zigurds nodarbojas ar sportu.

Zigurds strādā par _____

Ģints nodrošina kārtību.

Ģints strādā par _____

Meitene skaisti dzied.

Meitene strādā par _____

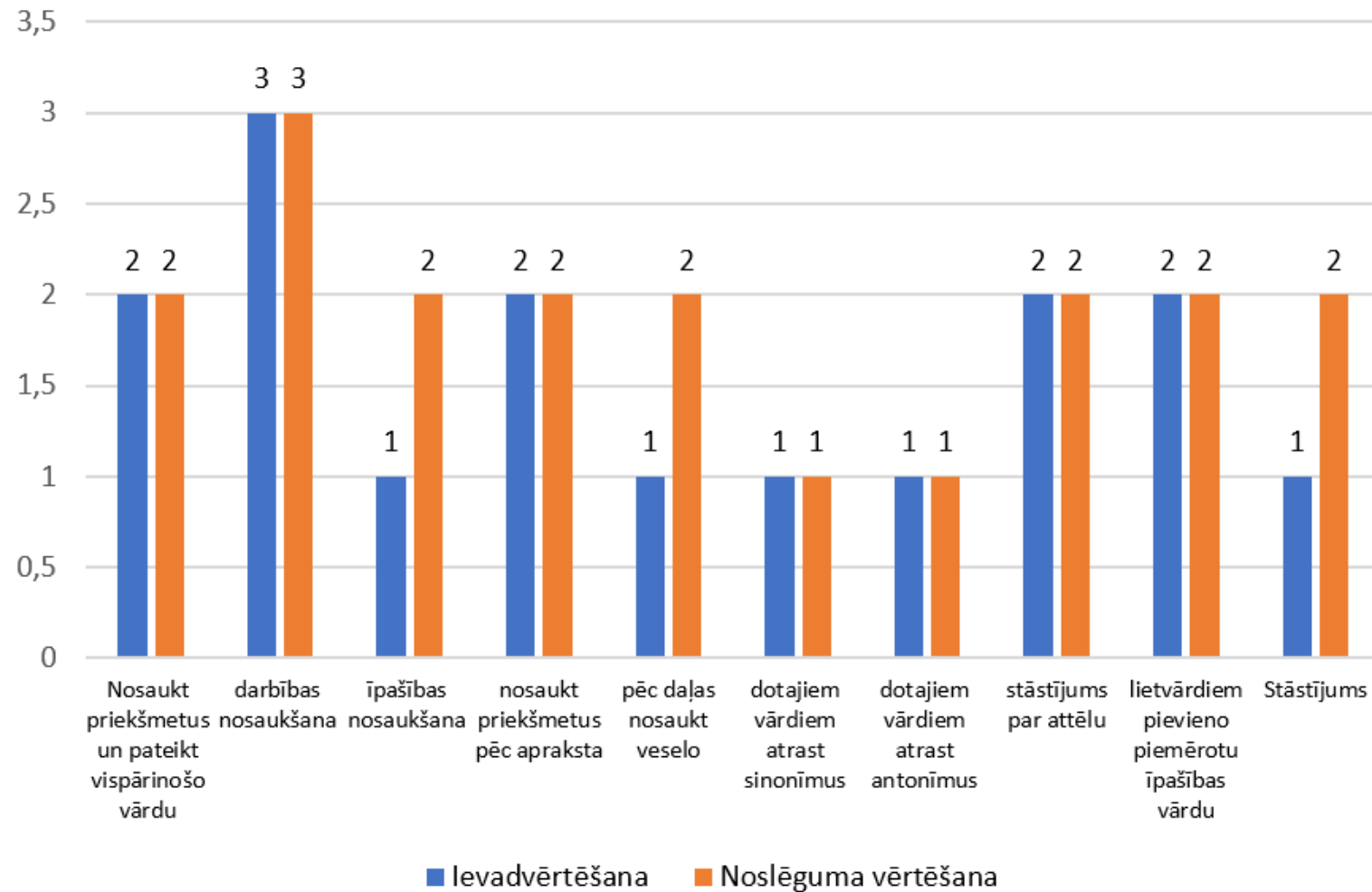
Vectētiņš garīgi gatavo ēst.

Vectētiņš strādā par _____

Nodarbības noslēgumā: Skolēniem jāveido stāstījums par tēmu „Par ko es gribētu kļūt, kad izaugšu liels?”. Katrs skolēns pastāsta par savu nākotnes profesiju, pamatojot kāpēc to vēlas.

Vērtēšanas rezultāti salīdzinājumā

Skolēns Pēteris

Pētījuma gaitā darba autore izdarījusi šādus secinājumus:

1. Pētot zinātnisko literatūru, tika secināts, ka skolēnam ar GAT un VSNA mācību process norit **tikai savu spēju robežās**. Skolēni sastopas ar grūtības mācību vielas apguvē. Tās izraisa nepilnīga prāta spēju attīstība, līdz ar ko vairākiem skolēnu ar GAT un VSNA **valoda, domāšana, uztvere, atmiņa ir aizkavēta un traucēta**.
2. Skolēnam ar GAT un VSNA raksturīga **pazemināta kognitīvo spēju attīstība**. Domāšanai raksturīgs konkrētums, uztvere ir burtiskāka, valodā šaurš vārdu krājums un grūtības skaidri izteikt savu domu, kā arī atmiņa un spēja iegaumēt jaunu informāciju mēdz būt pazemināta.
3. Skolēnam ar GAT un VSNA ir **raksturīgs gribas vājums, ātra aizmirstāna, nepārliecinātība par sevi, neprognozējama uzvedība**, kas traucē apgūt mācību materiālu.
4. Skolēni ar šauru vārdu krājumu ir neaizsargāti pret grūtībām, kas saistītas ar lasīšanas izpratni. Vārdu krājuma trūkumi var ietekmēt skolēnu sasniegumus daudzās jomās, kas nav tikai lasīšana, ieskaitot rakstisko izteiksmi, matemātiku un sniegumu tādos satura mācību priekšmetos kā sociālās un dabas zinības.

5. Ir būtiski nodarbības veidot tā, lai aptvertu **četras pakāpeniskas darbības** vārdu krājuma paplašināšanā: **klausoties** (uztverot jaunus vārdus), **pašam runājot** (aktivizējot, nostiprinot vārdus runā), **lasot** (uztverot jaunus vārdus), **rakstot** (aktivizējot, nostiprinot jaunus vārdus).

6. Darba autores piedāvātās Izglītības satura un eksaminācijas centra apkopotās mācību metodes lielākā vai mazākā mērā sekmē vārdu krājuma paplašināšanos skolēniem ar GAT un VSNA, taču mācību procesā ir **nepieciešama rūpīga visu, ieskaitot ISEC piedāvāto mācību metožu izvērtēšana un to variēšana, pareiza un precīza pielietošana, ievērojot skolēnu VSNA līmeņus un skolēnu vecuma attīstības īpatnības un veselības stāvokli.**

7. Vārdu krājuma paplašināšanai ir būtiski ievērot sistematizētu tēmu apguvi, pakāpenisku mācību vielas apguvi- no vieglākā uz sarežģītāko, īpašu uzmanību pievēršot apgūtās vielas atkārtošānai un nostiprināšanai.

Mācībām ir jānotiek ievērojot katra skolēna attīstības līmeni, spējas un veselības stāvokli!

1. Kādu metožu un materiālu pielietojums paplašina vārdu krājumu skolēniem ar garīgās attīstības traucējumiem un valodas sistēmas nepietiekamu attīstību?

Metodes: darbs ar grāmatu, darbs ar tekstu, lomu spēles, pārrunas, dialogs, prāta vētra, rotaļas, situāciju izspēle, stāstījums, skaidrojums, demonstrējums, rakstveida un mutvārdu vingrinājumi. **Kas der vienam, var nederēt otram!!!**

Materiālu pielietojums- jāņem vērā skolēnu individuālās īpatnības, skol. garastāvokļa maiņas, veselības stāvokli, vidi, materiāla sarežģītības pakāpi, no vieglākā uz sarežģītāko, secīgumu...

Vai un kā autores izstrādātais materiāls paplašina vārdu krājumu skolēniem ar garīgās attīstības traucējumiem un valodas sistēmas nepietiekamu attīstību? *Paplašina vārdu krājumu.*

Materiāls vizualizēts.

VISS NEMTS NO REĀLĀS DZĪVES!!!

Nodarbību uzdevumi: nosaukt priekšmetus un pateikt vispārinošo vārdu; nosaukt darbības; nosaukt īpašības; nosaukt priekšmetus pēc apraksta; pēc daļas nosaukt veselo; dotajam vārdam atrast sinonīmus un antonīmus, veidot paplašinātus teikumus, lietvārdu lie tošana ar īpašības vārdu, darbības vārdu.

Nodarbībās izmantoju: sižeta, attēlu sērijas, dažādus priekšmetus, rotaļas, kustību vingrinājumus, priekšmetu, dzīvnieku u.c. attēlus, pasakas, stāstus, skaitāmpantus.

PALDIES PAR UZMANĪBU!!!

